

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 338.32.053.4

О. ЧАЛЕНКО,
кандидат технічних наук
(Луганськ)

ПРО НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ПОНЯТТЯ “ПОТЕНЦІАЛ” В ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Розглянуто проблему невизначеності поняття “потенціал” в економіці, існування якої не дозволяє проводити адекватні дослідження. Проаналізовано існуючі підходи до визначення економічного потенціалу та виявлено недосконалість відповідних теоретичних поглядів. Запропоновано нову гіпотезу про визначення потенціалу та його складових елементів, яка дає можливість виконувати композицію та декомпозицію складових елементів потенціалу, а також уточнені розрахунки.

В економічній науці та літературі широко використовується поняття “потенціал”. Сьогодні практично не існує об’єкта, до якого б не застосовувалося визначення потенціалу. Ми постійно стикаємося з народногосподарським, економічним, оборонним, інтелектуальним, інноваційним, природноресурсним, науково-технічним, кадровим, виробничим, будівельним, сільськогосподарським, інфраструктурним, інформаційним, організаційним і багатьма іншими видами потенціалів.

У природничих науках потенціал визначається такими поняттями:

- електричний потенціал – “скалярна величина, що характеризує енергетичні умови в електростатичному полі”¹;
- магнітний потенціал – “величина, що характеризує магнітне поле”²;
- хімічний потенціал – “термодинамічна функція, що характеризує стан якогось-небудь компонента у фазі цього складу за певних зовнішніх умов”³;
- потенціал у математиці – “одна з характеристик векторного поля”⁴.

Наведені визначення потенціалу стосуються накопичувальної характеристики контролюваного параметра і відображають його “запас”.

У гуманітарних науках теж використовується близьке за змістом поняття.

Наприклад, у “Большой Советской Энциклопедии” “потенціал” визначається як “засоби, запаси, джерела, що є в наявності, а також засоби, що можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, вирішення будь-якого завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній сфері”⁵.

На думку відомих дослідників, наукова категорія “потенціал” в економіці визначається невиявленими, нерозкритими, несформованими і нематеріалізованими можливостями. Перетворитися на реальні вони можуть тільки в результаті пев-

¹ Див.: Большая Советская Энциклопедия. Т. 34. М., 1955, с. 272.

² Див.: т а м ж е, с. 271.

³ Див.: Краткая химическая энциклопедия. Т. 5. М., 1967, с. 655.

⁴ Див.: Математическая энциклопедия. М., 1984, с. 451.

⁵ Див.: Большая Советская Энциклопедия. Т. 34, с. 270.

ної економічної діяльності. Економічний потенціал, з огляду на масовість явищ, які він описує, має широку видову класифікацію, побудовану на певних наукових засадах. Щодо поняття “економічний потенціал” існують такі наукові парадигми.

Економічний потенціал як сукупність ресурсів, які є в наявності. Даної парадигми у своїх працях дотримуються такі економісти: Б. Плишевський⁶, А. Тодосійчук⁷, Ю. Личкін⁸ і О. Цигічко⁹, які розглядають “потенціал” як “ресурси”, “інвестиції”, “інвестиційні ресурси”, “чисельність зайнятих”. Одне з перших визначень економічного потенціалу як ресурсів у вітчизняній науковій літературі запропонував О. Анчішкін. На його думку, економічний потенціал характеризують “виробничі ресурси, їх обсяг, структура, технічний рівень і якість”¹⁰. Відомий економіст, академік Л. Абалкін вважав, що потенціал – це узагальнена, збірна характеристика ресурсів¹¹. Академік І. Лукінов у своїх працях визначає виробничий потенціал як “кількість і якість ресурсів, які має в розпорядженні та або інша господарська система”¹². З точки зору дослідника Д. Чернікова, виробничий потенціал характеризується “сукупністю ресурсів без урахування реальних взаємозв’язків, які складаються у Процесі виробництва”¹³. Дія ресурсної парадигми розширюється поняттям “працюючі ресурси”. Наприклад, В. Свободін вважає, що виробничий потенціал є “сукупністю спільно функціонуючих ресурсів, що мають здатність виробляти певний обсяг продукції”¹⁴. Д. Шевченко розцінює виробничий потенціал як “сукупність виробничих ресурсів, які з’єднані у Процесі виробництва, мають певні потенціальні можливості у сфері виробництва матеріальних благ”¹⁵.

Розглянута парадигма не відображає суті економічної діяльності, оскільки не визначає ефективності використання ресурсів і складеного з них поняття “потенціал”. Отже, розрахований за даним підходом економічний потенціал не є релевантним.

Економічний потенціал як результат економічних і виробничих відносин між суб’єктами господарської діяльності. У даної парадигми також є свої прихильники. Наприклад, О. Самоукін вважає, що економічний потенціал необхідно розглядати у взаємозв’язку з існуючими виробничими відносинами, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом

⁶ Див.: П л ы ш е в с к и й Б. Потенциал инвестирования. “Экономист” № 3, 1996, с. 3–8.

⁷ Див.: Т о д о с і й ч у к А. Научно-технический потенциал социально-трудовой сферы. “Экономист” № 12, 1997, с. 63–72.

⁸ Див.: Л ы ч к и н Ю. Потенциал строительного комплекса. “Экономист” № 6, 1997, с. 26–35.

⁹ Див.: Ц ы г и ч к о А. Сохранение и приумножение производственного потенциала страны. “Экономист” № 7, 1992, с. 8–18.

¹⁰ Див.: А н ч и ш к и н А. И. Прогнозирование роста социалистической экономики. М., “Экономика”, 1973, с. 13.

¹¹ Див.: А б а л к и н Л. И. Новый тип экономического мышления. М., “Экономика”, 1987, с. 214.

¹² Див.: Л у к и н о в И. И. Аграрный потенциал: исчисление и использование. “Вопросы экономики” № 1, 1988, с. 10–18.

¹³ Див.: Ч е р н и к о в Д. А. Эффективность использования производственного потенциала и конечные народнохозяйственные результаты. “Экономические науки” № 10, 1981, с. 88–96.

¹⁴ Див.: С в о б о д и н В. Н. Производственный потенциал сельскохозяйственного предприятия и оценка эффективности его использования. “Вестник статистики” № 10, 1984, с. 5–11.

¹⁵ Див.: Ш е в ч е н к о Д. К. Проблемы эффективности использования экономического потенциала. Владивосток, 1984, с. 17.

том підприємств, організацій і галузей народного господарства в цілому з приводу повного використання їх здібностей до створення матеріальних благ і послуг¹⁶. У словнику “Управління соціалістичним виробництвом” економічний потенціал визначається як “економічні можливості країни, залежні від рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, наявності трудових і виробничих ресурсів, ефективності господарського механізму”¹⁷. Крім того, ряд авторів розділились у думці з приводу рівнів, які характеризують економічний потенціал. Одні вважають, що економічний потенціал характеризує, насамперед, досягнутий рівень розвитку системи суспільного виробництва¹⁸. Інші дослідники додатково виділяють перспективний економічний потенціал, який розкриває максимальну можливість господарської системи, що визначає максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ і послуг, якого можна досягти за ідеальних виробничих умов і оптимального використання ресурсів¹⁹.

Хоча ця парадигма враховує не тільки ресурсне забезпечення економічної діяльності, але й рівень розвитку системи, все ж і вона не дає вичерпного визначення поняття “економічний потенціал”.

Економічний потенціал як здатність продуктивних сил до досягнення певного ефекту. Прихильник такої наукової парадигми Б. Мочалов трактує цей термін як “сукупну здатність галузей народного господарства виробляти промислову, сільськогосподарську продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевозити вантажі, надавати послуги населенню”²⁰. На це саме визначення посилаються В. Мосін і Д. Крук²¹. Його ж наведено і в економіко-математичному словнику²², і в економічній енциклопедії²³.

Дана парадигма враховує максимальну кількість факторів, які характеризують економічний потенціал, але не дозволяє розрахувати його рівень, оскільки спирається на ще більш невизначений термін “сукупна здатність”.

Класифікацію поданих парадигм та їх прихильників досліджували М. Ігнатенко і В. Руденко. У результаті проведеного ними аналізу з’ясувалося, що першу з них підтримують 42% наукового співтовариства, другу – 34% і третю – 24%²⁴.

Як видно з наведеної множинності визначень поняття “потенціал” в економіці, дана наукова категорія є найбільш несталою і невизначеною. У цю невизначеність додатково вносять свій вклад “дисертаційні” дослідники, які в гонитві за “новизною” додають до неї безліч акцидентних ознак, чим завантажують і без того розпливчасту систему понять економічного потенціалу.

Слід також зауважити, що у практиці економічних вимірів потенціал ніколи не був обгрунтованою величиною. У разі вдалого розвитку ситуації стверджують:

¹⁶ Див.: Самоукин А. И. Потенциал нематериального производства. М., “Знание”, 1991.

¹⁷ Див.: Управление социалистическим производством. Словарь. М., 1983, с. 5.

¹⁸ Див.: Проскуряков В. М., Самоукин А. И. Экономический потенциал социальной сферы: содержание, оценка, анализ. М., “Экономика”, 1991, с. 175; Экономический потенциал Страны Советов. М., 1989, с. 6.

¹⁹ Див.: Лопатников Л. И. Популярный экономико-математический словарь. М., “Знание”, 1990, с. 13.

²⁰ Див.: Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. Т. 4. М., 1983, с. 7.

²¹ Див.: Основы экономического и социального прогнозирования. М., “Высшая школа”, 1985.

²² Див.: Лопатников Л. И. Знач. праця, с. 67.

²³ Див.: Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. Т. 4, с. 134.

²⁴ Див.: Игнатенко Н. Г., Руденко В. П. Природно-ресурсный потенциал территории: Географический анализ и синтез. Львов, 1986, с. 7.

потенціал реалізовано повністю, в іншому випадку про нього взагалі не згадують. Навіть у плановій системі, де економічні операції максимально збалансовані, отримати високий рівень економічного потенціалу не вдавалося.

Таким чином, слід констатувати, що сучасне поняття “потенціал” в економіці не є релевантним.

З огляду на викладене, виникає проблема існуючої поняттєвої невизначеності категорії “потенціал” в економіці, а також постійної конкуренції існуючих парадигм потенціалу, що заважає проведенню якісних наукових досліджень.

Метою статті є усунення поняттєвої невизначеності терміна “економічний потенціал” та його складових елементів.

Поставлена мета може бути реалізована за рахунок прийняття методології процесного підходу до поняттєвого апарату потенціалу. Як відомо, будь-які економічні взаємодії у господарській системі можна подати як Процес у такий спосіб: на Вхід системи надходять певні об’єкти (матеріальні ресурси, інформація, ідея тощо), які нею опрацьовуються. При виконанні Процесу на Виході отримують передбачувані результати. Правила і процедури, відповідно до яких здійснюється Процес, визначаються як Керування. Будь-які види ресурсів, необхідних для реалізації Процесу, позначаються терміном “Механізм”.

Згідно з наведеною методологією, потенціал повинен визначати досконалість складових елементів Процесу та їх синергетичних взаємодій.

Процесний підхід до потенціалу в економіці

Розглянемо основоположне визначення поняття “Процес”, запропоноване в методології функціонального моделювання IDEF0²⁵. Згідно з цим визначенням, під Процесом слід розуміти “перетворення Входів у Виходи під дією Керування і з використанням Механізму”. Схематично Процес відображається діаграмою, наведеною на рисунку 1.

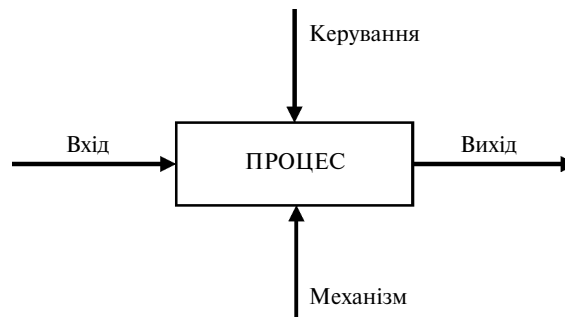

Рис. 1. Модель Процесу

Складові елементи Процесу, окреслені на схемі, мають такі визначення і системну нотацію.

Процес (блок IDEF0, робота) являє собою економічну сутність, у якій відбувається перетворення відповідно до заданої функції. Зазначене перетворення здійснюється за внутрішнім алгоритмом Процесу, який прийнято називати “Процесом життєвого циклу”.

²⁵ Див.: Методология функционального моделирования IDEF0 / Руководящий документ РД IDEF0. М., Госстандарт России, 2000.

Вхід – дані або матеріальні об’єкти, що відображаються стрілками, які перетворюються функцією Процесу у Вихід. Вхідні стрілки з’єднані з лівою стороною блока.

Вихід – результати або матеріальні об’єкти, опрацьовані процесною функцією. Вихідні стрілки виходять з правої сторони блока.

Керування – клас стрілок, які відображають керівні дії, тобто умови, при виконанні яких Вихід блока буде запланованим. Дані або об’єкти, що моделюються як Керування, можуть перетворюватися функцією, яка створює відповідний Вихід. Стрілки Керування з’єднані з верхньою стороною блока.

Механізм (ресурси) – клас стрілок, які відображають ресурси Процесу і способи їх з’єднання. У поняттєвому розумінні Механізм відрізняється від Входу тим, що не перетворюється безпосередньо у Вихід, але забезпечує виконання самого Процесу.

Особливий інтерес для дослідження становить потенціал економічного Процесу (потенціал економіки), який за логікою повинен включати потенціали наведених складових елементів Процесу, поєднані у певній структурі.

Приймаючи різноманітну економічну діяльність у господарській системі як Процеси, доцільно поєднати наукове поняття “потенціал” з функціональними перетвореннями, що відбуваються у системі. Якщо розглядати економічний потенціал як оцінки Процесу, то ми отримуємо такі його різновиди:

1) Потенціал власне Процесу (визначається функціональними можливостями блока і Процесів життєвого циклу; характеризує процедури перетворення Входів у Виходи та їх ефективність).

2) Потенціал Входу (є оцінкою можливості вхідних величин підтримувати даний Процес; як правило, його вхідними величинами є початковий стан системи – “як є”).

3) Потенціал Виходу (визначає ступінь досягнення поставленої мети Процесу щодо перетворення вхідних величин; Виходом є кінцевий стан системи – “як буде”).

4) Потенціал Керування (визначає, наскільки ефективно використовуються керівні дії для здійснення Процесу; в економіці це реалізація певних стратегій, концепцій, програм, планів, внутрішніх і зовнішніх функцій (в тому числі кон’юнктура ринку, вимоги, закладені у контрактні відносини та ін.); важливим елементом є контроль над ходом Процесу).

5) Потенціал Механізму (визначає можливості використання ресурсів для реалізації економічного Процесу; до ресурсів належать трудові, фінансові, організаційні, інфраструктурні, інформаційні та інші їх види; істотний вплив на цей потенціал справляють способи з’єднання ресурсів – наприклад, несинхронні дії фінансових, трудових та інфраструктурних ресурсів можуть зупинити Механізм або істотно знизити його ефективність).

Одиниці виміру потенціалу в економіці за сучасним станом мають різну розмірність (натуральні показники, вартості, відношення та ін.), проте для уніфікації наукових підходів до потенціальної функції доцільно використати безрозмірні відносні одиниці виміру або проценти.

Особливість зазначених складових елементів економічного потенціалу Процесу полягає в їх раціональній структурі. Інакше кажучи, можливий випадок, коли потенціал Процесу складатиме 100% за потенціалу Входу 50%, потенціалу Виходу

70%, потенціалу Керування 20% і потенціалу Механізму 90% або при інших їх сполученнях. При цьому для різних Процесів оптимальна структура потенціалів їх складових елементів може істотно різнитися. В результаті для одного Процесу потенціал Виходу може залежати переважно від потенціалу Входу, для другого – від потенціалу Керування, для третього – від потенціалу Механізму, для четвертого – від рівного впливу потенціалів зазначених складових елементів і т. д.

Отже, отримуємо положення, згідно з яким економічний потенціал визначається потенціалом Процесу і раціональною структурою потенціалів Входу, Виходу, Керування і Механізму. Це положення докорінно відрізняється від існуючих парадигм потенціалу в економіці, дозволяючи здійснювати релевантне відображення економічної діяльності в господарській системі.

Пояснимо сказане декількома прикладами.

Економічний Процес – Програма закриття вугільних шахт Донбасу в 1996–2016 роках (Україна). Входом є шахтарський регіон з працюючою шахтою, Виходом – той самий регіон, але із закритою шахтою і новою господарською структурою заміщення (нові підприємства, які вводяться за цією Програмою). Керуванням слугують законодавство України, програма закриття шахт, нормативно-технічні документи, плани реструктуризації економіки регіонів і т. ін. Механізм містить фінансові, трудові та інфраструктурні ресурси. Нині відбувається таке: потенціал Керування є дуже низьким (відсутня кон'юнктура ринку праці; не розроблено плани відкриття нових виробництв і довгострокову стратегію розвитку шахтарських регіонів); потенціал Механізму теж перебуває на низькому рівні (практично не реформується інфраструктура, відсутнє наукове обґрунтування реструктуризації та ін.). Потенціал Виходу також вимагає серйозного уточнення (відсутні детальні розробки щодо того, що саме необхідно отримати у підсумку?). Як наслідок, закриття вугільних шахт призвело до появи нових соціально-економічних проблем і зниження економічного потенціалу всього регіону.

Наступний приклад – космічна програма “Буран” (СРСР), яка являла собою збалансований економічний Процес. Проте на певному етапі складовий елемент Керування різко знизив свій потенціал, тоді як потенціали інших складових елементів – Входу, Виходу і Механізму – ще були на високому рівні. Як наслідок, після унікального польоту в космос корабля “Буран” ця програма не просто була згорнута, а повністю зруйнувалася через відсутність потенціалу Керування.

Існує безліч програм розвитку ЖКГ, коли потенціали Процесу, Керування і Входу мають достатній рівень, а потенціал Механізму виявляється дуже низьким. За підсумками реалізації таких економічних Процесів потенціал Виходу стає близьким або дорівнює нулю.

Звідси випливає, що слабка ланка (складовий елемент) Процесу здатна повністю нівелювати його економічний потенціал.

Гіпотеза про тренд як про показник потенціалу в економіці

Розглянемо певну потенціальну функцію – наприклад, ВДВ (потенціал Виходу) – в економічній системі. Побудуємо лінію тренду цієї функції (рис. 2) для ВДВ економіки України.

На діаграмі наведено графік ВДВ, побудований за статистичними даними ²⁶, та лінію тренду ВДВ. Аналіз показав, що провал графіка ВДВ у 2005 р. був зумов-

²⁶ Див.: Національні рахунки (Державний комітет статистики України) (<http://www.ukrstat.gov.ua>).

лений проблемами ресурсного забезпечення національної економіки – зменшенням потенціалу Механізму. Спадання функції ВДВ з 2007 по 2009 р. викликане скороченням потенціалу Керування, за несприятливої ринкової кон'юнктури (в умовах світової економічної кризи). Отже, зміни потенціалів складових елементів Процесу (Механізму і Керування) здатні спричинити зменшення підсумкового потенціалу Виходу Процесу, внаслідок чого лінія тренду, що характеризує потенціал ВДВ в економіці України, має від'ємний нахил.

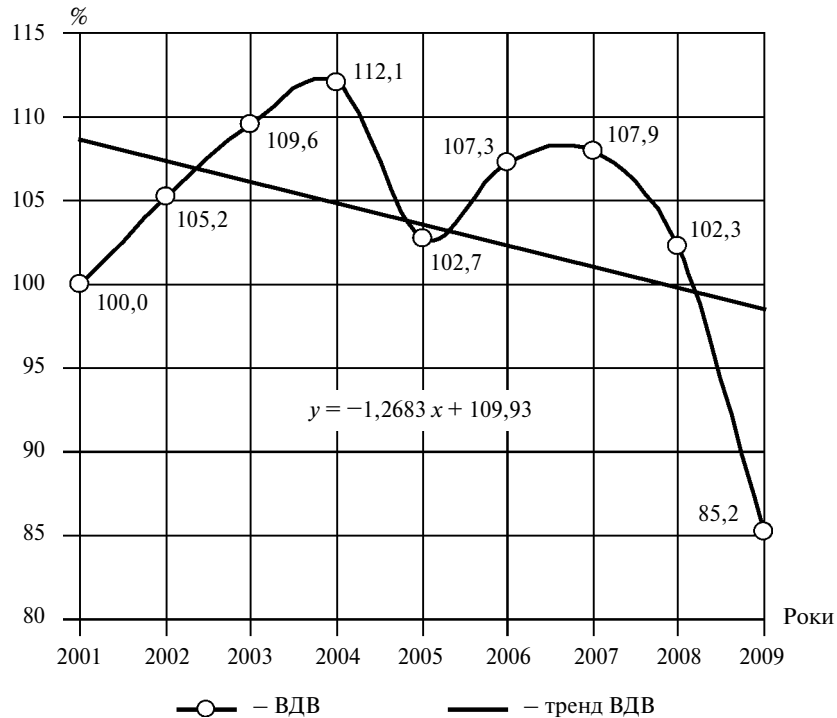

Рис. 2. Зростання ВДВ в економіці України (до 2001 р.)

Як можна бачити, лінія тренду однозначно характеризує функцію спадання економічного потенціалу (скорочення ВДВ). У результаті тренд Процесу фактично відображає потенціал, навколо якого коливається досліджуваний параметр. Враховуючи можливість декомпозиції Процесу на його складові елементи, отримуємо потенціали нижчого рівня, які і визначають лінію тренду. На підставі викладеної логіки пропонується гіпотеза з такою формулою:

Встановлено тотожність потенціалу економічного Процесу його тренду, який, у свою чергу, залежить від потенціалів складових елементів цього Процесу, причому зазначена залежність проявляється у структурних співвідношеннях потенціалів його складових елементів.

Отже, отримано поняття “потенціал” в економіці, яке істотно відрізняється від поняття “потенціал” у природничих науках. Так, наприклад, у фізиці, хімії та електротехніці потенціал (потенціальна функція будь-якого параметра) може дорівнювати нулю, і це не зашкодить виконанню Процесу. Потенціал в економіці завжди є більшим від нуля, оскільки передбачає людську діяльність на заселеній (економічній) території. Більше того, поняття “потенціал”, прийняте більшістю економістів як можливість використання чого-небудь запасеного, на практиці не має ніякого сенсу. У реальній, ринковій економіці надлишкові ресурси у майбут-

ньому, як правило, не використовуються (винятком є жорстке централізоване планування) і постійно скорочуються.

Запропонована гіпотеза докорінно змінює наукові уявлення про парадигму потенціалу в економіці. Стає зрозумілим, чому несприятлива ринкова кон'юнктура може зупинити виробництво і знизити економічний потенціал практично до нуля. В даному випадку руйнування виробництва – це питання часу, оскільки надлишковий потенціал Механізму стає вимкненим унаслідок негативного зовнішнього Керування. Те саме можна стверджувати і у випадку із сприятливою ринковою кон'юнктурою (високий потенціал Керування), але якщо Механізм має низький потенціал, то результат економічного Процесу стримується відсутністю необхідних ресурсів.

Гіпотеза дозволяє релевантніше відображати економічний потенціал, що зменшує його поняттєву невизначеність, підвищуючи якість прогнозів та економічних розрахунків. Але цінність отриманих результатів має вагомніше значення у науковому розумінні, оскільки вони формують нове теоретичне покриття, яке ґрунтується на використанні процесного підходу до поняття “економічний потенціал”. У даному випадку існуючі парадигми потенціалу структуруються і стають складовими елементами відповідного Процесу, де формують (за І. Лакатосом) “захисний пояс” науково-дослідної програми. Теоретичне покриття забезпечується “ядром”, яким виступає запропонована гіпотеза потенціалу Процесу. Таким чином, серед розглянутих нами парадигм перша (тобто ресурсна) може стати Механізмом Процесу, друга – частково відображає ресурси і Процеси життєвого циклу, третя – частково враховує Вхід і Керування. Як можна бачити, запропоноване теоретичне покриття повністю вміщує існуючі поняття і дає можливість формувати нові визначення економічного потенціалу.

Декомпозиція потенціалу в економіці

Як було зазначено, застосування процесного підходу до поняття “потенціал” в економіці дозволило застосувати відому методологію декомпозиції IDEF0 до складових елементів Процесу. У даному випадку потенціал ототожнюється з Процесом і повторює його динаміку та логічні взаємозв'язки. Декомпозиція потенціалу на складові елементи дає можливість визначити потенціальні функції – Керування, Механізму, Входу, перетворення Входу у Вихід і – як наслідок – самого Виходу.

За відомою методологією, процедура декомпозиції економічного потенціалу повинна включати визначення потенціальної функції Керування, і в тому числі – планового розподілу, кон'юнктури ринку, укладання контрактів, чинного законодавства, програм, розпорядчих документів. Щодо Механізму слід вказати, що його потенціал визначається не тільки наявними ресурсами, але й способами їх поєднання. При цьому потенціал Механізму має відповідати параметрам Керування і утворювати з ним симбіотичну структуру.

В результаті задача обчислення потенціалу в економіці зводиться до визначення результативності Процесів та їх складових елементів методами функціонального моделювання за методологією IDEF0.

У свою чергу, для практичних досліджень потенціалу в економіці доцільно виконувати композицію загального (процесного) потенціалу з його складових елементів, що визначається як пряма задача. Проте можливим є випадок, коли потенціал в економіці визначено, але при цьому постає задача розрахувати вплив на

нього потенціалів складових елементів – декомпозиції. Така задача умовно може бути визначена як обернена.

Як результат, усувається поняттєва невизначеність терміна “потенціал” в економіці, який за запропонованою гіпотезою ототожнюється з функцією тренду досліджуваного параметра, є синергетичним і враховує розглянуті нами існуючі парадигми потенціалу як складові елементи Процесу.

Висновки

Проведене дослідження встановило теоретичну залежність потенціалу в економіці від початкового стану системи, керівних дій та ресурсів економічної системи.

При цьому всі відомі наукові парадигми потенціалу в економіці покриваються парадигмою, що ґрунтується на процесному підході.

Релевантне визначення Процесу і вимір потенціалів його складових елементів дозволяють здійснювати композицію загального (процесного) потенціалу в економіці (і в цьому полягає пряма задача).

Потенціал в економіці однозначно має бути описаний відповідним Процесом – немає потенціалу без відповідного Процесу. Складові елементи потенціалу визначаються шляхом декомпозиції Процесу (і в цьому полягає обернена задача).

Отримані наукові результати зменшують існуючу поняттєву невизначеність терміна “потенціал” у відношенні до економіки.

Стаття надійшла до редакції 5 липня 2011 р.
